

GAZETECİLİK ARAŞTIRMALARININ ÖNEMİ

Dr. Oya TOKGÖZ

Basın ve Yayın Yüksek Okulu
Gazetecilik Asistanı

1 — Kitle Haberleşme Araçlarının Özellikleri

Modern toplumların bugün belki iki ana özelliği vardır. Bunlardan bir tanesi **endüstri teknolojisinin gücü**, diğeri ise **kitle haberleşmesi sisteminin** varlığıdır. Kitle haberleşmesi sistemi gerçi endüstri teknolojisinin bir sonucu olarak doğmuştur fakat bugünkü modern toplumların meydana gelmesinde, şekil almasında, değişmesinde en önemli etkidir. Kitle haberleşmesi sisteminde de rol alan bazı mekanik araçlar bulunmaktadır. Bunların arasında, bugün için basın, radyo ve televizyon üç büyük ve etkin kitle haberleşme aracı olma niteliğini taşımaktadırlar.

Kitle haberleşmesinin temeli olan haberleşme, yüzyıllardır devam edegelmektedir. Yalnız, bunun kitle haberleşmesi haline dönüşmesi mekanik araçların, bu sürece katılmasıyla olmuştur. Aslında, «haberleşme, tamamen toplumsal bir faaliyettir.»¹ Yüzyıllardır, haberleşme toplumların toplumsal birimleri içinde meydana gelerek, toplumun her üyesinin bu sürece katkısını sağlamıştır. Bu durum hâlâ devam edegelmektedir. İnsanlar arasında devam edegelen bu haberleşmede, bugün mekanik araçlar büyük rol oynamaktadır.

Kitle haberleşme araçları, haberleşme sürecine katılmazdan önce, bilginler, tüccarlar, öğretmenler, gezginler, tellâllar, rivayetler, düşünceler, fikirler, dedikodular, kavgalar, pazarlar, kahveler, kulüpler, hükümetler gibi haberleşme araçları ve şekilleri geleneksel haberleşmenin etkenleri olarak görev almışlardır. Kitle haberleşme araçları gibi mekanik araçların gelişmesi, geleneksel haberleşmenin sınırlı olan kapsam ve etkilerini genişletmiştir.

(1) Colin Cherry, **On Human Communication**, (New York: John Wiley and Sons, 1961), s. 3.

Kitle haberleşmesi kullandığı araçların gücü dolayısıyla, geleneksel haberleşmeden ayrılmaktadır. Geleneksel haberleşmeden kitle haberleşmesini ayıran iki özellik bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi, kitle haberleşme araçlarının zamandan tasarruf ederek, kapsanılan yerleri genişleterek, bilgiyi taşınabilir ve saklanabilir hale getirmek suretiyle, geleneksel haberleşmenin yanında *toplumsal etkiye* sahip olmalarıdır. Diğer özelliği ise, kitle haberleşme araçlarının çalışabilmek bakımından bir *örgütlenişe* ihtiyaç duymalarıdır. Daha başka bir deyişle, kitle haberleşme araçları, başka büyük toplumsal kurumların ve örgütlerin özelliklerini ve yükümlülüklerini de üstelenmiş bulunmaktadırlar.²

Haberleşme, toplum içinde devamlı olarak akıp gitmekte, toplumun her üyesini de etkilemektedir. Haberleşmenin bir kısmı kişilerin meydana getirdiği kişilerarası kanallarla olmakta, bir kısmını ise kitle haberleşme araçları meydana getirmektedirler.

Haberleşme mesajının ulaştığı kişi için hangi kanaldan mesajı alması pek fark etmemektedir. Zira, kitle haberleşmesi ile kişilerarası haberleşme bugün için birbirini tamamlamakta ve etkide bulunmaktadır. Asıl önemli olan ise kişinin, haberleşme mesajını, kitle haberleşme araçları aracılığı ile hızlı olarak, büyük mesafelerden olsa bile alabilmesidir.

Üç büyük kitle haberleşme aracı olan basın, radyo ve televizyon aracılığı ile, büyük kitleler kendi başlarına temin edebilmeleri olanakları dışında olan dünya hakkındaki çeşitli haberleri alabilme fırsatını bulmaktadırlar. Kitle haberleşme araçlarının insanlara haber vermeleri, insanlarda kitle haberleşme araçları hakkında, bunların daima hiç durmadan haber bulma için çalıştırılmaları umudunu yaratmıştır. Yani, insanlar, artık bunlara karşı güven duygusu beslemeğe başlamışlardır. Bu bakımdan kitle haberleşme araçları haber verdikleri ölçüde şu özellikleri taşımaktadırlar:³

1 — Dikkat çekme bakımından büyük güçleri vardır.

2 — Haber verdikleri olay ne kadar saptırılmış, basma kalıplaştırılmış ve taraf tutar şekilde olsun, insanların bunları denetleme olanağı yoksa, bu olayı kafalarında kitle haberleşme araçlarından aldıkları gibi canlandırmaktadırlar.

(2) Wilbur Schramm ve Donald F. Roberts (der.) **The Process and Effects of Mass Communication** (gözden geçirilmiş baskı), (Urbana : University of Illinois Press, 1971) s. 57-58.

(3) Donald F. Roberts, «Nature of Communication Effects», Schramm ve Roberts (der.) **op. cit.**, s. 379-381.

3 — Bunların haber olarak vermedikleri haber olarak verdikleri kadar önemlidir.

Gerek basın, gerekse radyo ve televizyon kitleleri verdikleri haberlerle, haberdar ettikleri gibi, kamu oyunun oluşmasına, biçimlenmesine ve değişmesine de yol açmaktadırlar. Yalnız, her üçünün de kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. Radyo kulağa, televizyon hem göze hem kulağa, basın ise yalnız göze hitap etmektedir. Bu özellikleri bakımından, radyo ve televizyon her türlü kişiyi hedef almakla beraber, basın ancak kişiler okuma yazma bildikleri oranda etkisini sürdürebilmektedir.

Radyo ve televizyonun kulak ve göz gibi iki önemli duyu organına hitap etmeleri, bunların etkisiz oldukları demek değildir. Etkileri ise, kişilerin dikkatleri ölçüsünde kendini göstermektedir. Basın da ise, dikkat yine önemli olmakla beraber, elde yazılı bir belge mahiyetinde bir metnin bulunması, kişilerin dönüp metne bakabilmeleri olanağını hazırlamaktadır.

Basın, radyo ve televizyon bugün dünyamızın haber alma kaynaklarını teşkil etmekle beraber, basının dünyamızdaki geçmişi en eski ve en uzunudur. Radyo, I. Dünya, televizyon ise II. Dünya Savaşından sonra gerçek anlamda aramıza katılmışlardır.

1450 yılında Gutenberg'in müteharrik harfleri bulmasıyla matbaacılığın gelişmesi sonucu olarak, dünyada kitap yazılıp basılması işlemi hızlanmıştır. Yalnız, bugünkü anlamda basının gelişmesi için iki yüzyıl daha beklemek gerekmiştir. Basının yasama, yürütme, yargı kuvvetleri yanında 'dördüncü kuvvet' olarak alınması, ancak basının etkisinin anlaşılmasından sonra olmuştur. Radyo ve televizyonun geniş kapsamı ve etkilerine rağmen, basın hâlâ kendi gücünü ve üstünlüğünü koruyabilmektedir.

Daha önce değinildiği gibi, basının en büyük özelliği, gözle görülebilir, elle tutulabilir metinleri insanlara sunabilmesidir. Verdikleri de korunabildikleri ve saklanabildikleri ölçüde, belge olma niteliğini taşımaktadır. Bir bakıma, basında basılıp yayınlananlar, yarın için «dünün tarihi» olma niteliğine sahip olmaktadır. Bu yönden, basına radyo ve televizyon yanında, daha kapsamlı ve gerçekçi olma görevi de düşmektedir.

Basının «belge» olma niteliği taşıması, basında yer alacak metinleri hazırlayanların büyük çabalar göstererek, yazdıklarını okuyacaklara vermek durumunda bırakmaktadır. Kitle haberleşmesi açısından, gazeteciler yazdıkları haberleri (yani iletcekleri mesajı)

daima kimlere hitap ettiklerini tam olarak kestiremeyerek hazırlamaktadırlar. Daha doğrusu, okuyucularını tam anlamıyla belirleyememektedirler. Bu bakımdan, basının belge niteliği taşıması, bir yana, çok çeşitli ilgilere sahip kişileri tatmin etmesi ile karşı karşıya kalan gazeteciler daima, en iyiyi ve en doğruyu vermek hem de radyo ve televizyonun çabukluk özellikleriyle de yarışmak durumunda kalmaktadırlar.

II — Gazetecilik Araştırma Alanları ve Yöntemleri

Radyo ve televizyondan, daha uzun bir geçmişi bulunan basın, XX. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren A.B.D. de inceleme konusu olmağa başlamıştır. Basın konusunda yapılan araştırmaları zamanla radyo ve televizyon alanında yapılanlar izlemiştir. Aslında yapılan araştırmalar ayrıca, kitle haberleşmesinin etkilerini ölçme ve değerlendirme yönünden de değer taşıdıklarından, izlenen belli başlı araştırma yöntemlerini kısaca gözden geçirmede yarar bulunmaktadır. Zira, Wilbur Schramm'ın dediği gibi, «haberleşme araştırması olsun gazetecilik araştırması olsun, yapılan ve yapılacak araştırmalar büyük işlerdir.»⁴

Amerikan araştırmalarını yapıları sırasıyla üç büyük bölüm halinde incelemek uygun düşmektedir:⁵

1 — Matematik teknikleri ve modelleri uygulayan tasvirî araştırmalar'.

2 — 'Teori kurucu ve koyucu' araştırmalar.

3 — 'İşbirliğine dayanan' araştırmalar.

Bu araştırmalar içinde haberi gönderen, kitle haberleşmesinde referans grupları, uluslararası haberleşme, haberleşme araçlarının yaptıkları, kişinin yaşantısında kitle haberleşmesinin rolü, toplu karar almada kitle haberleşmesi, özellikle araştırılan konular olmuşlardır. Bunlar arasında, kişinin yaşantısında kitle haberleşmesinin rolü-önce basın sonraları radyo ve televizyon, özellikle, okuyucuların ilgileri, basının okuyuculara neler verebildikleri en çok araştırılmış konulardır. Bu konuda yapılmakta olan araştır-

(4) Wilbur Schramm, «The Challenge to Communication Research», Ralph O. Nafziger ve David M. White, (der.) **Introduction to Mass Communication Research** (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1958), s. 6.

(5) *ibid.*, s. 7-10.

malar ise hâlâ devam etmektedir. Zira, belki de Harold Lasswell'in «kim, kime, hangi kanaldan, ne gibi bir etki ile ne söyledi»⁶ cümlesindeki beş soru, tam anlamıyla hâlâ cevaplandırılmış değildir.

Başlangıçta matematik teknikler ve modellerle başlayan basın araştırmaları, sonradan teori kurucu ve koyucu olanların eksikliğini yakından duymuştur. Bu bakımdan, bu türde olanlar daha çok belirli bir kitleyi hedef alarak hazırlanmışlardır. Daha açık bir deyişle, ilk önce basında okuyucu, daha sonraları radyoda dinleyici ve en son olarak ta televizyon seyircisi araştırma konusu olmuşlardır.

Basın konusunda ilk teori kurucu ve koyucu araştırma olan Schramm ve White'in 1949'da yaptıkları araştırmayı anmadan geçmemek gerekmektedir.⁷ Okuyucuların yaşları, cinsiyetleri, eğitim ve iktisadi durumlarını dikkate alarak hazırlanmış bu araştırma ile yazarlar, gazete okuyucuları bakımından yapısal faktörlerin ne derecede etkili ve etkisiz olduklarını ölçmüşlerdir. Schramm ve White in yaptığı araştırmayı Ralph Nafziger'in hemen hemen aynı mahiyette yaptığı araştırma izlemiştir.⁸

1949'dan bu yana yapılan çok sayıda araştırma ile hem, basın, hem radyo ve televizyonda yapısal faktörler yanında psikolojik faktörler de incelenmiştir. Bu tür araştırmalara da **kitle haberleşme araçlarını izleyenleri araştırma** (audience research) demek olağan hale gelmiştir.⁹ Zamanla ise, bu araştırmalar okumanın, dinlemenin, seyretmenin etkilerini inceleyen araştırmalara dönüşmüştür.¹⁰ Böylelikle, çeşitli dallar arasında işbirliğine dayanan araştırma dönemi açılmıştır.

(6) Harold Lasswell; «The Structure and Function of Communication in Society», L. Bryson (der.) **The Communication of Ideas** (New York: Harper, 1948).

(7) Wilbur Schramm, David M. White, «Age, Education and Economic Status: Factors in Newspaper Reading», **Journalism Quarterly** 26 (1949), s. 149-166.

(8) Ralph Nafziger, **Newspapers and Their Readers**, 2 cilt, (Minneapolis: Research Division, University of Minnesota, School of Journalism, 1948, 1949).

(9) 'Audience', Türkçe'de tıpkı İngilizcede olduğu gibi, kelime anlamı itibarıyla dinleyici, okuyucu ve seyirciyi içermektedir. Bu bakımdan yukarıda verilen karşılığın kullanılması uygun görülmüştür.

(10) Schramm, «The Challenge to Communication Research», **op. cit.**, s. 9.

III — Gazete Okuma Üzerinde Yapılan Araştırmalar

Gazete okuma bakımından yapılan araştırmalarla, gazetelerin neler verdikleri yanında, okuyucuların neleri okudukları araştırılmak istenmiştir. Bu konuda yapılan araştırmalar genellikle psikolojideki çeşitli teorilerden yararlanılarak hazırlanmışlardır.

Günümüzde artık haber kavramı kavram olarak kişilerin kafalarında mevcut bulunmaktadır. Aslında, haber bir olay değildir, olduktan sonra algılanılan bir şeydir. Daha başka bir deyişle, olayla özdeş değil fakat olayı esas çerçeve içine tekrar kurabilme hedefidir.¹¹

Haber bu bakımdan, çeşitli kaynaklardan toplanan bir olayın insan veya insanlar tarafından yapılan bir özeti veya raporudur. Kişiler de haberleri ister okusunlar ister dinlesinler isterse seyretsinler, bir seçim sonucunda algırlarlar. Bu algılama esnasında ise kişinin, veya kişilerin özellikleri, davranışları işe karışır. Aslında, haberi veren kimse belirli bir amaç güderek hedefine ulaşmak istemektedir. Haberi algılayan kişi veya kişiler ise hiçbir zaman haberi veren kişinin veya kişilerin amacını tam olarak kestirmek gücüne sahip değildirler, olamazlar da.

Psikolog Mowrer'n iki etkenli öğrenme teorisinden hareket eden Wilbur Schramm, «İnsanlar, haberleri bir karşılık bekleme umuduyla seçerler. Bu karşılık bekleme, işlemi ise iki türlü olur. Bunlardan bir tanesi **Freud'un mutluluk ilkesi**, diğeri ise **gerçeklik ilkesine** göre meydana gelir. Daha iyi terimler kullanırsak, bunları 'birdenbire karşılık bekleme' ve 'geçiktirilmiş olarak karşılık bekleme' şeklinde ifade edebiliriz,»¹² demektedir. 'Birdenbire karşılık bekleme' (immediate reward) uyandıran haberler arasında cinayet, kâza, âfet, spor, ve eğlence, toplumsal olaylar ve insanların ilgisini çeken her türlü olayı saymaktadır. 'Geçiktirilmiş olarak karşılık bekleme' (delayed reward) uyandıran haberlere örnek olarak, kamu olayları, iktisadi sorunları, toplumsal sorunları, bilim, eğitim ve sağlıkla ilgili olan haberleri vermektedir.

Aslında, Schramm'ın söylediklerinin öncüsü olan araştırma George Gallup tarafından¹³ kişilerin gazetelerde hangi haberleri

(11) Wilbur Schramm, «The Nature of News», *Journalism Quarterly*, 26 (1949), s. 259.

(12) *ibid.*, s. 260.

(13) George Gallup, «A Scientific Method for Determining Reader Interest», *Journalism Quarterly*, March 1930, s. 1-13.

okuduklarını saptamak için başlatılmıştır. Schramm'ın haberlerin kişilere verdikleri bakımından yukarıda anlatılan araştırması, tamamen insanların tercihlerini tanımlama bakımından yapılmıştır. Bu araştırmayı, yine kendisinin yaptığı hangi haberlerin en çok okunduğu şeklindeki başka bir araştırması tamamlamaktadır.¹⁴

Bunlar yanında önemli olan konu ise kişilerin neden haberleri okuduklarının saptanmasıdır. Kişilik teorisinin bazı ilkelerini Schramm'ın fikirlerine ekleyen Herbert Kay, Schramm ve Gallup'un araştırdıkları yanında kişilerin haber okuma davranışlarını ölçebilmek bakımından bir araştırma yapmıştır.¹⁵

Kay, kişilerin haberlerden bir karşılık ummaları ancak, 'haberleri anlamaları ile mümkündür' önerisiyle işe başlamakta.¹⁶ «haber okumada karşılık, ancak daha önce bilinmeyen bir şeyin öğrenilmesiyle temin edilebilir demektedir.¹⁷ Kay'ın bulguları ise kişilerin haberlerin cazibesine, eğlenme, yakınlık ve fayda güdülerini yoluyla kapılabilmesi yönündedir. Yalnız, her güdü tipi iki yönlüdür. Olumlu tarafı cazibeyi, olumsuz tarafı ise reddetme, kabul etmemeyi içermektedir.¹⁸

Schramm ve Kay gibi gazete okumayı güdüsel yönden inceleyenlerin yanında Newcomb, Mary Alice Turner rol teorisini geliştirerek, gazete okuma davranışı ile karşılıklı konuşma arasındaki bağıntıyı inceleme amacını gütmüşlerdir.¹⁹ Algılama teorisi ise Paul Deutschmann ile Richard Carter'in çalışmalarının esasını teşkil etmiştir.²⁰

Bütün bunlar bir yana, gazeteler kişilere bilgi vermekte, günlük yaşantımız için aradıklarımızı bulmamıza yardımcı olmakta, örneğin sinemalar, tiyatrolar, ölüm, evlenme, doğum ilânları v.s. gibi, yazılarla resimli roman ve renkli haberlerle kişileri kendi monoton dünyasından hayal dünyasına taşımaktadırlar. Daha başka bir deyişle, bir bakıma gazeteleri okuma, «çocukların oyun oynamasına» çok benzemektedir.

(14) Wilbur Schramm, «Measuring Another Dimension of News» **Journalism Quarterly**, December 1947, s. 293-305.

(15) Herbert Kay, «Toward an Understanding of News Reading Behavior», **Journalism Quarterly**, 32 (1954) s. 15-32.

(16) **ibid.**, s. 20 ve devamı.

(17) **ibid.**,

(18) **ibid.**, s. 24 ve devamı.

(19) Malcolm S. MacLean Jr. «Research Planning» Nafziger ve White (der.), **op. cit.**, s. 33-34.

(20) **ibid.**, s. 34.

Yalnız, bu oyun oynamayı hiçbir zaman karıştırmamak gerekmektedir. Zira, gazete okuma bakımından oyun oynamada kişisel beceriler işe karışmaktadır, bunun önemini kavramak ise oldukça güçtür.²¹ William Stephenson tarafından ortaya atılan yukarıdaki görüşe göre, gazete okuma tamamen gönüllü bir işlemdir. Hiçbir zorlayıcı tarafı bulunmamaktadır. İnsan isterse okur, isterse okumaz, okudukları ise kültür düzeyi ile çok yakından ilişkilidir.²²

Gallup, Schramm, Kay, Stephenson ve diğerlerinin görüşleri aslında, hep gazete okuyucusunun okurken nelerle karşılaştığını belirlemek amacını gütmektedir. Hepsi de konunun ayrı bir yönünü incelemiş olduklarından, birbirlerine katkıları hem olmakta, hem de olmamaktadır. Bu bakımdan de konu hâlâ üzerinde araştırma yapılma yönünü yitirmemiş bulunmaktadır.

IV — Türkiye'deki Durum

Türkiye'de gazeteciliğin hemen hemen bir buçuk yüzyıllık bir geçmişi vardır. Ancak, Türkçe gazeteler Padişah II. Mahmut'un ön ayak olmasıyla yayın hayatına atılabilmişlerdir. Bu bakımdan, Batı dünyasında olduğu gibi gazete çıkarma ve yayınlama isteği halkın bağından çıkıp gelmemiştir.

Bugün, Türkiye'de gazeteler yayınlanmakta, dağıtılmakta, kişiler tarafından okunup tüketilmektedir. Ankara, İstanbul, İzmir, gibi büyük şehirlerde gazetelerin sayıları kabarık olmasına rağmen, Anadolu'nun iç kısımlarında, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da çok az sayıda gazete yayınlanmaktadır. Özellikle, İstanbul basını tarafından taşra baskıları yapılması, bunların hızla dağıtılma olanakları, yerel basının yaşamasını engellemektedir. Büyük şehirlerdeki gazete sayısının fazlalığı yanında, tirajları hakkında kesin ve doğru bilgi edinmek oldukça zor bir işlemdir.

Yukarıdaki gerçekler ışığında, gazete okunduğu varsayımından hareket edersek, gazete okuyanların kimler oldukları, bunları neden ve niçin okudukları gibi sorular karşımızda belirtmektedir. Gazete okuyanların kimler olduklarını saptayabilmek bakımından, kişilerin durumlarını ele almak gerekmektedir. Daha doğrusu, gazete okuyan kişilerin, yaşlarının, ekonomik durumlarının, en önem-

(21) William Stephenson, «The Ludenic Theory of News Reading», *Journalism Quarterly* Summer 1964, s. 368.

(22) *ibid.*,

li olarak ta eğitim durumlarının ele alınması zorunlu olmaktadır. Ayrıca kişilerin cinsiyet ayrılıkları bakımından bir sınıflamaya tabi tutulması gerekmektedir.

Gazete okuyan kişilerin, insan olarak gazete okuma alışkanlığına sahip olmalarını belirleyen yaş, eğitim düzeyi, ekonomik durumlarının, yapısal faktörler olarak, neden ve niçin gazete okuduklarını tarif edilebilmesi yönünden ele alınması zorunludur. Yalnız, Türkiye bakımından bugün için hâlâ eğitim düzeyi önemli bir etken olarak karşımızda belirlemektedir. Hâlâ okuma yazma oranının 50 % civarında bulunması, gazeteciliğin yalnız okuma yazma bilen kişilere hitap eden bir kitle haberleşme aracı olması itibariyle ne gibi kişilere hizmet götürdüğü hakkında biraz ip ucu verir niteliktedir. Bu hususu hiçbir zaman ön yargı olarak kabul etmemek gerekmektedir. Zira, gazeteyi okur yazar olmayan kişilerin okuyamamaları bir yana, gazeteden okuyanı dinleme şeklinde yararlandıkları bazı araştırmalarla ortaya konmuş bulunmaktadır.²³

Gazete okuma ve gazete okuyanı dinleme iki ayrı davranış biçimi olmakla beraber, iki yolda gazete gibi kitle haberleşme aracından yararlanmayı hedef almaktadır. Tabii ki, okuma yazma bilen kişi, gazete aracılığı ile okuyabildiği, geriye dönüp tekrar bakabildiği için, daha çok yararlanma olanağına sahip olabilmektedir. Halbuki, gazete okuyanı dinleyen kişi ise, ancak kulağı açısından elde ettikleri ile yetinmektedir. Daha başka bir deyişle, gazetenin muhtevasını, içinde bulunanları görme yoluyla değil, işitme yoluyla algılamaktadır.

Aslında, herkes gazeteleri neden ve niçin okuduklarını bilmeden okumaktadır. Zaten, kimsenin bu konu üzerinde düşünmek aklına bile gelmemiştir. Bilimsel açıdan modernleşme araştırmaları dışında üzerinde de hiç durulmamıştır.

Türkiye'de 1960'lardan beri yapılmış pek çok araştırmada gazete okuma konusunda asıl konuyu tamamlamak bakımından sorular sorulmuştur. Sorulan sorular genellikle kitle haberleşme araçlarından basının modernleşmeye olan katkısını değerlendire-

(23) Orhan Türkay, Ruşen Keleş, **Köylü Gözü ile Türk Köylerinde İktisadi ve Toplumsal Değişme** (Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi No : 13, Ankara, S.B.F. Maliye Enstitüsü, 1962).

Frederick Frey, **The Mass Media and Rural Development in Turkey**, (Cambridge Mass. Center for International Relations M.I.T, 1966)

Türk Köyünde Modernleşme Eğilimi Araştırması (Devlet Plânlama Teşkilatı Raporu, Başbakanlık Devlet Matbaası, 1970).

bilme açısından olduğu kadar²⁴ belirlenmiş grupların siyasal yönelimlerini ve serbest zaman faaliyetlerinin bir ölçüsünü²⁵ göstermek bakımından da hazırlanmışlardır.

Modernleşmede gazetelerin rolü bakımından sorular, daha çok köylü nüfusun gazete ile ne kadar sık olarak karşılaştığını, okuduğunu, okuyanları dinleyenlerin olup olmadığını ortaya çıkaracak yönde düzenlenmişlerdir. Daha başka bir deyişle, köylü nüfus üzerinde gazetenin modernleşme yönünde ne kadar etkisi olduğu ölçülmek istenmiştir. Yoksa, bu kişilerin gazeteleri neden, niçin, nasıl okudukları ve en çok kimlerin okudukları üzerinde durulmamıştır.

Bunlardan 1962 yılında Frederick Frey tarafından yaptırılan bütün kitle haberleşme araçlarından ve bunların içinde gazeteden yararlanma üzerindeki araştırmanın bulguları, gazeteden yararlanmanın cinsiyet, okur-yazar olma, genç ve yaşlı olma durumları dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiği üzerinde toplanmaktadır.²⁶ Ayrıca, basının özellikle seçkinlerin modernleşmesi bakımından büyük rol oynadığı, bazan olumlu bazan da olumsuz rolü olduğu üzerinde durulmaktadır.²⁷

1968 yılı Ağustos ve Eylül aylarında, Devlet Plânlama Teşkilatı tarafından, Frey'in yaptırdıklarına yenilikleri katmak bakımın-

(24) 1 — Daniel Lerner, **The Passing of Traditional Society: Modernizing the Middle East** (New York: The Free Press, 1958).

2 — Orhan Türkay, Ruşen Keleş, **Köylü Gözü ile Türk Köylerinde İktisadi ve Toplumsal Değişme**, (Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi No: 13, Ankara, S.B.F. Maliye Enstitüsü, 1962).

3 — Frederick W. Frey, **The Mass Media and Rural Development, in Turkey**, (Report NO: 3, Rural Development Research Project, Cambridge: Mass. Center for International Relations, Massachusetts Institute of Technology, 1966).

4 — Robert E. Ward, Dankwart A. Rustow, (der.) **Political Modernization in Japon and Turkey**, (Princeton: New Jersey, Princeton University Press, 1966).

5 — **Türk Köyünde Modernleşme Eğilimi Araştırması**, (Devlet Plânlama Teşkilatı Raporu, Başbakanlık Devlet Matbaası, 1970).

6 — **Türkiye'de Aile Yapısı ve Nüfus Sorunları 1968 Araştırması** (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü Dokümantasyon Merkezi, Ankara yayınlanmamış bulgular).

(25) Nermin Abadan, **Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri** (Ankara: Ajanstürk Matbaası, 1962).

Özer Ozankaya, **Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri**, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1966).

(26) Frey, **op. cit.**, s. 59 ve devamı.

(27) **ibid.**, s. 169 ve devamı.

dan yapılan **Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırmasında**, temel mülâkat anketinde köylülerin gazete, radyo, sinema gibi kitle haberleşme araçlarından ne derece yararlanmakta olduklarını ölçmek için, gazete okuma konusunda bir takım sorular sorulmuştur.²⁸ Gazete bakımından köyde okuma yazma bilenlere «ne kadar sık gazete okudukları», okuma-yazma bilmeyenlere ise, «hiç gazete okuyanı dinler mişin» şeklinde sorular yöneltilmiştir.

Bu soruların değerlendirilmesi bakımından, «Köyde yaşayan halk ister okuma yazma bilsin isterse bilmesin 60 % yakın bir çoğunlukla günlük gazeteler ile temas halinde olduğu» belirtilmektedir.²⁹ Ayrıca, «gazete okuma veya gazete okuyanı dinleme imkânlarını elde etme bakımından Türkiye'nin coğrafi bölgeleri arasında belirgin farklılıkların olacağı, bilhassa, sosyo-ekonomik yönden gelişmiş sayılan Batı bölgelerinde gazetenin köylere kadar daha sık gitmesinin muhtemel olduğu»³⁰ üzerinde durulmaktadır. Bu farklılığın nedenlerini ise Rapor, «gelişmiş bölgelerde taşıt imkânlarının bolluğuna, şehirle temasın fazla olmasına, dolayısıyla köye sık gazete gelmiş olmasına ve halkın memleket çapındaki olaylara belki daha fazla ilgi duymasına bağlamaktadır.³¹

Aynı araştırmada 1962 araştırmasından daha ileri bir adım olarak köylülere «daha çok hangi gazete yazılarını ve hangi gazeteleri okudukları» da sorulmuştur. Gazete yazılarını okumak bakımından, köylülerin, «gazete yazıları arasında tercih yaptıkları, çoğunlukla yurt haberlerine ilgi duydukları, bundan başka cinaî haberlerle dünya haberlerini okuyanların da epeyce kabarık olduğu»³² belirtilmektedir.

En çok hangi gazetenin okunduğu bakımından ise köylüler açısından, gazeteleri, «Hürriyet, Tercüman, Cumhuriyet ve Milliyet» olarak sıralamanın yerinde olduğu üzerinde durulmaktadır.³³ Aynı araştırmanın, mülâkat anketinde öğretmenlere sorulan «köye

(28) **Türk Köyünde Modernleşme Eğilimi Araştırması** (Devlet Plânlama Teşkilatı Raporu, Başbakanlık Devlet Matbaası, 1970). s. 191.

(29) *ibid.*, s. 192.

(30) *ibid.*, s. 193. Bütün köylülerin belirtilecek sıklıkta gazete okuyan okur yazarlar oranı (48.1 %) olduğuna göre durum, Ege, Marmara ve Karadeniz bölgelerinde bu oranın üstünde, diğer bölgelerde ise bu oranın altındadır. Bilhassa, Doğu Kuzey ve Doğu Güney bölgelerinde oran en düşüktür.

(31) *ibid.*, s. 193.

(32) *ibid.*, s. 193.

(33) *ibid.*, s. 193.

günlük gazetelerden hangisi geliyor?» sorusu köylülerin tercihleriyle de birleşmektedir.³⁴

1968 yılı yaz aylarında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdleri Enstitüsü tarafından «Aile Yapısı ve Nüfus Sorunları» ile ilgili olarak yapılan araştırmada yine gazete okumaya ilişkin ve okuma sıklığını ortaya çıkarmak için sorular sorulmuştur. Şimdiye kadar anılan üç araştırma kırsal alanları kapsamına almakta, kentler örnekleme dışında bırakılmaktaydı. Hacettepe Üniversitesinin yaptığı araştırmanın örnekleme köy, kasaba, şehir, büyük şehir ve metropolitan da dahil edilmiştir.³⁵

Bu son araştırmada da yine tam anlamıyla gazeteleri kimlerin neden, niçin ve nasıl okudukları ortaya çıkmasa bile, Türkiye'de yaşa, nüfus sıklığına, bölgelere ve öğrenime göre gazete okuma durumunu yansıtır bulgular elde edilmiş bulunmaktadır. Diğer araştırmalara oranla çok daha kapsamlı olan Hacettepe Araştırmasının bulguları daha sağlam örnekleme dayanmaktadır. Bu bakımdan anketin tam anlamıyla değerlendirilmesi şimdiye kadar bilinmeyen pek çok hususu ortaya çıkarabilecektir.

Bu araştırmaya göre³⁶ Türkiye'de kadınların ortalama olarak 52.6 % si, erkeklerin ise 19.9 % hiç gazete okumamaktadırlar. Hergün gazete okuma durumunda ortalama olarak erkeklerdeki oran 32 %, kadınlardaki ise 15.3 % tür. Ankara, İstanbul, İzmir gibi metropolitanelerde hergün gazete okuyanların oranı çok yüksektir. (Kadın 69.4 %, Erkekler 84.7 %) Üç büyük metropolitemizde hergün gazete okuyanların oranı aynı zamanda büyük şehirlerde (Erkek 60.6 %, Kadın 27 %), şehirlerde (Erkek 61.5 %, Kadın 29.5 %), kasabalarda (Erkek 51 %, Kadın 19.5 %) hergün gazete okuyanların oranından da oldukça yüksektir. Hiç gazete okumayanların oranı Ankara, İstanbul, İzmir'de çok düşük iken, köylerde bu oran çok yüksektir. (Erkek 28.9 %, Kadın 67.7 %).

Devlet Plânlama Teşkilatı araştırmasında olduğu gibi, Hacettepe Araştırmasında gazete okuma bakımından bölgeler arasın-

(34) *ibid.*, s. 193.

(35) **Aile Yapısı ve Nüfus Sorunları 1968 Araştırması**, (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdleri Enstitüsü Dokümantasyon Merkezi, Ankara) Bu anketin bulgularının değerlendirilmesi için Cahit Alican, 'Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete ve Halk Eğitimi', Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Halk Eğitimi ve Kitle İletişim Araçları Doktora Seminer ödevi.

(36) Hacettepe Araştırması hakkında anlatılanlar için Cahit Alican'ın ödevinden geniş ölçüde yararlanılmıştır.

da bariz farklılıklar bulunmuştur. Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgesinde Hacettepe Araştırmasında da kadınlarla erkekler arasında hiç gazete okumayanlar bakımından en büyük fark görülmektedir. (Doğu Anadolu Bölgesi Erkek : 32.6 %, Kadın : 80.6 %) (Karadeniz Bölgesi Erkek : 17.8 %, Kadın : 60.7). Bu farklılığın en az olduğu bölge Akdeniz Bölgesidir.

Gazete okuma üzerinde sorular sorulan diğer iki araştırma üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetlerini ve üniversite öğrencilerin siyasal yönelimlerini ortaya koyabilmek için yapılmıştır. Daha öncede değinildiği gibi, gazete okuma gönüllü bir işlemdir. Bu bakımdan kişiler serbest zamanlarında gazete okurlar gibi bir yargının ileri sürülmesi olağan bir yoldur.

Belirli bir öğrenim düzeyine gelmiş kişilerin meydana getirdiği üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetlerini inceleme için yapılmış bulunan bu araştırmada Nermin Abadan-Unat, Walter Lippmann'ın, «gazete herkesin okuduğu tek kitaptır. Bir bakıma herkesin hergün okuduğu tek kitaptır» gözleminin doğruluğunu ortaya çıkarabilmek için çeşitli sorular sormuştur.

Üniversite öğrencileri, «gazeteyi devamlı mı yoksa ara sıra mı okursunuz?» sorusuna verdikleri cevaplarla, 80 % nin hergün, 20 % sinin ise ara sıra okuduğunu göstermişlerdir.³⁷ Yine aynı araştırmada, Türk gençliğinin hangi gazeteleri tercihan okudukları ve tercih nedenleri üzerinde de durulmuştur. Araştırmanın yapıldığı yılda üniversite öğrencilerinin ilk tercih ettikleri gazete «Cumhuriyet» olarak belirmiştir. Öğrenciler gazeteleri tercih nedenlerini ise «inanılır haber verdikleri, siyasi düşüncelerine uygun düştüğü, alışkanlık icabı, iyi bir spor sayfası verdiği için, elime o gün o geçtiği için» şeklinde bir sıralamaya kayarak belirlemişlerdir.³⁸ Bu araştırmaya göre, en çok okunan haberler arasında siyasi haberler başı çekmektedir.³⁹

Özer Ozankaya tarafından üniversite öğrencilerinin siyasal yönelimlerini ölçmek için yapılan araştırmada da gazete okuma bakımından çeşitli sorular kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından, gazete üniversite öğrencilerinin siyasal yönelimleri üzerinde etkili olan haberleşme yollarından bir tanesi olarak alınarak, öğrencilere en çok hangi gazeteleri okudukları, en çok hangi siyasal yazarı beğendikleri, okudukları gazetede en çok okudukları iki yazı çeşi-

(37) Abadan, *op. cit.*, s. 35.

(38) *ibid.*, s. 38.

(39) *ibid.*, s. 39.

dini önem derecesine göre belirtmeleri hakkında sorular yöneltilmiştir.

Ozankaya'nın araştırmasına göre, üniversite öğrencilerinin devamlı olarak okudukları gazeteler Milliyet, Cumhuriyet, Akşam ve Hürriyettir.⁴⁰ En çok beğenilen siyasal yazar Çetin Altan,⁴¹ birinci derecede önemle okunan yazı türü ise siyasal yazı, fıkra ve yorumlardır.⁴²

Anılan araştırmacılardan Nermin Abadan-Unat ve Özer Ozankaya'nın yapmış buldukları başka iki araştırmada da,⁴³ gazete okuma üzerinde durulmuştur. Nermin Abadan-Unat, seçimlerde seçmenlerin oy verme davranışı üzerinde etkili olan kanaat önderleri üzerinde Diyarbakır ve Eskişehir'de 1965 seçimlerinde uyguladığı anketlerde, kanaat önderlerinin haber alma alışkanlıklarını ölçebilmek bakımından gazete okuma yönünde bazı sorular sormuştur.⁴⁴ Ozankaya ise toplumsal yapı ve siyasal kültürü ortaya koyabilmek bakımından, gazete okumayı hedef alan sorular kullanmıştır. Sorduğu sorular arasında, «gazete okur musun veya okutup dinler misin, en çok hangi gazeteyi okur veya dinlersin» şeklinde sorular bulunmaktadır.⁴⁵

Araştırmalardan verilen örneklerin değerlendirilmesi karşısında görüleceği gibi, Türkiye'de gazete okuma konusunun, özellikle, kitle haberleşmesi açısından, Oğuz Arı tarafından İzmir'i temsil için yapılmış araştırmanın dışında, araştırılmadığı ortaya çıkmaktadır. A.B.D.'de ise bu konunun hemen hemen 45 yıldır araştırıldığı düşünülürse, çeşitli araştırmaların Türkiye bakımından yapılması gerekli olduğu görülmektedir. Bu konunun, Türkiye'de açıklığa kavuşturulması hem basın dalında çalışanların kimlere hizmet götürdüklerini az veya çok ölçüde bilebilmeleri hem de gazeteleri kimlerin okuduğunun, yani «okuyucunun» saptanabilmesi için çok önemlidir.

Kitle haberleşmesi açısından Oğuz Arı tarafından İzmir'de yapılan «İzmir'de Kitle Haberleşmesi» araştırmasında, İzmir basını

(40) Ozankaya, *op. cit.*, s. 37.

(41) *ibid.*, s. 37.

(42) *ibid.*, s. 39.

(43) Nermin Abadan, *Anayasa Hukuku ve Siyasi Bilimler Açısından 1965 Seçimlerinin Tahlili*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1966).

Özer Ozankaya, *Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür: İki Grup Köyde Yapılan Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1971).

(44) Abadan, *op. cit.*, s. 285-290.

(45) Ozankaya, *op. cit.*, s. 303.

hakkında ayrıntılı bilgiler elde edilmek için çeşitli sorular sorulmuştur. Bu arada, İzmir'de yayınlanan **Yeni Asır**, **Demokrat İzmir**, **Ege Ekspres** gazetelerinin 1953, 1960, 1965 yıllarına ait muhteva analizleri de yapılmıştır.⁴⁶

Bu araştırmada da yine, basın kitle haberleşme araçları içinde yer alan bir araç olarak ele alınmıştır. Yalnız, bu araştırmanın özelliği İzmir'de basının ilk defa olarak hem gelişimine hem de vefebildiklerine işaret edilmesidir. Basın hakkında bilgi alabilmek için uygulanan ankette, kişilerin eğitim düzeyi ile geliri arasında genellikle yakın bir ilişki olduğundan hareket edilerek, özellikle, düşük eğitim düzeyi ile gelir arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur.⁴⁷ Bu noktadan hareket eden Oguz Ari, basın ile ilgili fikir ve halk tarafından haberlerin kabulünü incelemiştir.

Araştırma, yalnız bir ili temsil etmekle beraber, elde edilen bulgular ilginçtir. «Yeni Asır» en çok okunan gazete olarak belirmekle beraber, «Hürriyet» onu hemen arkadan izlemektedir. Ayrıca, «Okunan İzmir gazetelerinin toplamı, okunan Ankara ve İstanbul gazetelerinin toplamına eşittir.»⁴⁸

Okunan Ankara ve İstanbul gazetelerinin toplam okuma oranı düşük gelir tabakasında 45 %, yüksek gelir tabakasında ise 50-58 % arasında bulunurken, ikinci bir gazeteyi daha okumanın yüksek gelir gruplarında daha çok olduğuna işaret edilmektedir.⁴⁹

Oransal olarak, ciddi haber ve yazılar yüksek gelir tabakasındaki kimseler tarafından okunurken,⁵⁰ eğlence, magazin konuları ve dini yazılar düşük gelir tabakalarında aşağı yukarı memleket haberleri ile dış haberler kadar okunmakta olduğu⁵¹ araştırmanın ortaya çıkardığı önemli hususlardır.

Oguz Ari'nin yaptığı araştırmaya benzer bir araştırma yalnız basın bakımından kişilerin yaş, eğitim ve ekonomik durumları göz önünde tutularak, 1972 Şubat ayında Basın Yayın Yüksek Okulu öğrencileri tarafından on deneme niteliğinde olmak üzere yapılmıştır. Yazarla birlikte öğrencilerin hazırladıkları bu pilot anket,

(46) Oguz Ari, **İzmir'de Kitle Haberleşmesi**, (Sosyal Bilimler Derneği Yayınları A—2, Ankara: Ayyıldız Matbaası A.Ş. 1972).

(47) *ibid.*, s. 62.

(48) *ibid.*, s. 74.

(49) *ibid.*, s. 74-75.

(50) *ibid.*, s. 80.

(51) *ibid.*, s. 84.

öğrencilerin gelmiş buldukları illerde,⁵² gelişigüzel seçilen denekler üzerinde uygulanmıştır.

Anketteki sorular gazete almanın daha doğrusu gazete almak için para ayırmanın ekonomik durumla ilişkili olup olmadığı noktasından hareket edilerek hazırlanmıştır. Eğitim durumunun gazete okuma üzerindeki etkisi, kişilere ne kadar alışkanlık kazandırdığı ölçülmek istenmiştir. Üzerinde durulan diğer bir nokta ise, kişilerin, ilgilerinin gazetelerde nelere kaydığıdır., yani nelerin, hangi yazarların okunduğu sorunudur. Gazetelere güvenilirlik sorunu, radyodan büyük ölçüde, televizyondan az da olsa yararlanma bakımından üzerinde durulan diğer bir noktadır. Özetle, anket, kimler, neden, niçin, gazete okumaktadır sorularının cevaplarını bulmak için hazırlanmıştır. Bu ön denemenin sonuçlarının değerlendirilmesi yazarda ileride daha kapsamlı bir araştırmanın yapılmasının uygun olduğu kanısını uyandırmış bulunmaktadır.⁵³

Kitle haberleşmesi açısından hareket edilerek yapılmış bulunan pilot araştırma, Türkiye'de uzun bir geçmişi bulunan basının neler verdiği, kişilerin neleri seçerek okuduklarını az veya çok ölçüde belirlemiş bulunmaktadır. Daha dikkatli hazırlanacak sorular, denekler üzerinde dikkatli gözlemler, yapılmak istenenini daha anlamlı bir hale getirecektir. Bütün bunlar bir yana, basının ileride yapılacak araştırma esnasında katkısı da sağlanabilirse, iki yönlü haberleşmenin ne şekilde işlediği ve işlemediği bakımından iyi sonuçlar elde edilebilecektir.

Türkiye'de oldukça gelişmiş bulunan radyonun, gelişmekte olan televizyonun yanında, uzun geçmişi bulunan basının yaşayabilmesini sağlayacak tedbirlerin başında, basının okuyucu bulması, daha başka bir deyişle, geniş kitlelerin bunları tercih etmesi gelmektedir. Radyo gibi kulağa, televizyon gibi hem göz hemde kulağa hitap eden kitle haberleşme araçları yanında, yalnız okuma-yazma bilen kişilere hitap eden bir kitle haberleşme aracının, Türkiye de büyük kitlelere hizmet götürebilmesi bakımından, erişeceği kitleleri iyice belirlemesi gerekmektedir.

Kitle haberleşme araçlarının öğreticilik, kişilerin karar almasını sağlama, ve gözcülük görevleri yönünden, basına özellikle,

(52) Anket uygulanan iller Samsun, Antalya, Zonguldak, Aydın, Bursa, Muğla, İzmit, Kırıkkale ve Ankara'dır.

(53) Ön araştırmanın nasıl hazırlandığı, düzenlendiği ve uygulandığı, sonuçları ayrı bir yazı halinde hazırlanmaktadır.

Türkiye bakımından öğreticilik ve kişilerin karar almasını sağlama bakımlarından büyük görevler düşmektedir. Daha başka bir deyişle, basının kitlelerin öğretmeni olmak durumunda bulunması zorunludur ki bu suretle, dolaylı olarak kamu oyunun oluşmasına yardımcı dokunsun.

Yalnız, basın bu görevini Türkiye'de tam anlamıyla yerine getirebilmekte midir? Yoksa, kişilerin öğrenmesini radyo ve televizyona mı bırakmaktadır? Bu soruların cevaplarını kesin olarak büyük çapta araştırma yapmadan vermek zordur.

Özellikle, Batı ülkelerinde endüstri devriminin sonucu olan monotonluğu ortadan kaldırmak, kişilerin emellerini yükseltmek, onları hayal dünyasına götürmeği amaç edinen bulvar basını tipi gazeteler XIX. yüzyılın ortalarından beri yayınlanmaktadır.⁵⁴ Türkiye'de de bu tip gazetelerin sayılarının kabarık olması, bunun yanında fikir gazetelerinin fazla bulunmaması, basının kitlelerin öğretmeni olma görevini yapmadığı kanısını uyandırmaktadır. Aslında eğlendirme yanı ağır basan bu tip gazetecilik, eğlendirme yoluyla öğretme görevini yapmaktadır. Tabii derecesi kişilerin eğitim düzeyine göre değişmektedir, değişecektir de.

«Gazeteleri kişiler dünya hakkında bilgi sahibi olmak, günlük işlerini görmek, dinlenmek, sosyal statü sağlamak, toplumla sosyal bağlantı kurmak bakımından okurlar.»⁵⁵ Bu verilerden hareket eden Bernard Berelson, kişilerin gazetesiz kalırlarsa neler olabileceğini araştırarak, «gazete okumanın, çekişmeli dünyada, rasyonel olmayan güven kaynağı hizmeti görmek bakımından, alışılmış ve hemen hemen zorunlu hale gelmiş bir davranış biçimi haline geldiğinden, kişiler tarafından aranabileceğini,»⁵⁶ ortaya koymuştur. Berelson'un kişilerin gazetesiz kalmaları karşısındaki davranışlarını ölçen bu araştırması, bugünkü dünya basının yönünü yansıtması yönünden hâlâ önemini korumaktadır.

(54) Edwin Emery, **The Press and America, An Interpretative History of Journalism**, 2. baskı, (Englewood Cliffs, N. J, Prentice Hall, 1962), s. 483 ve devamı.

Önder Şenyapılı, «1970'lerin Başında Sayılarla Türk Basını» **Amme İdaresi Dergisi**, cilt 4, sayı 4, Aralık 1971, s. 72 ve devamı.

(55) Bernard Berelson, What Missing the Newspaper Means», Wilbur Schramm (der.) **The Process and Effects of Mass Communication** (Urbana: Illinois University of Illinois Press, 1955), s. 40-43.

(56) **ibid.**, s. 47.

Gerçi Berelson'un araştırmasının üzerinden hemen hemen 20 yıl geçmiştir, radyo ve televizyon gelişmiş, basının yanında büyük güçler olarak belirmişlerdir. Yalnız bütün dünyada kişiler hâlâ radyo ve televizyondan yararlanmakla beraber, gazete okumadan edememektedirler. Daha başka bir deyişle, basın kişilerin daima başvuracakları kitle haberleşme aracı olarak kuvvetini yitirmemiş bir şekilde sapa sağlam ayakta durmaktadır. Türkiye için de bu durum büyük ölçüde aynıdır.